

En argumentum recentissimi materialismi atomistici, quod refert Petrus Larousse in suo Dictionario, quod sentinam potius omnium errorum atque impietatum dixeris. Cæterum hæc non ideo adducta sunt, quia quidpiam valeant, sed ut norint omnes indolem ac modum ratiocinandi nuperorum materialistarum.

Resp. *conc.* Major., et eligo primum membrum. Tum *neg.* Minor. quoad primum membrum.

Ad probat. *α)* nego, quod conceptus Dei sit confusus; quamvis enim non cognoscamus Deum, sicuti est in seipso nec conceptu, qui dicitur proprio ex propriis possimus illum mente repræsentare, nihilominus talem comparamus entis a se ac necessariæ notitiam, ut probe illud ab omnibus aliis rebus secernamus. Nego deinde conceptum, quem de Deo efformamus, esse pure negativum. Quamvis enim una ex viis cognoscendi Deum in hac vita sit per negationes, excludendo nempe limites et imperfectiones, quæ cernuntur in rebus creatis, quemadmodum suo loco dicendum erit; verum aliud est, quod nos ope negationum ad cogitationem Dei veniamus, et aliud quod non cognoscamus illum nisi conceptu negativo. Nego pariter, quod nullo directo argumento probari queat notitia et existentia Dei. Denique si cum negat adversarius a nobis cognosci Deum, loqueretur de cognitione intuitiva rem immediate, ac prout est in se, repræsentante, verum diceret; si autem loquitur de quavis cognitione etiam abstractiva et discursiva, falsissimum est id, quod tam asseveranter effutit.

Ad *β)* *neg.* Major., ad cuius probationem dico primo effatum illud, secundum quod *omnis effectus in causa, contineri* dicitur, veritate gaudere etiamsi intelligatur de sola continentia virtuali et eminentiali; nec vero contrarium probat, nec probat unquam Lemairius. Effatum autem alterum enuntians *principiatum omne ejusdem esse naturæ, ac suum principiatum*, effatum non esse, sed absurdissimum pronuntiatum, quod gratis postulat sibi concedi ad eripiendam spiritui virtutem effectricem materiæ.

Ad *γ)* *negatur* pariter assertum, cuius probatione nihil infelicius fingi humano ingenio potest. Actio, inquis, importat relationem; relatio autem pæsupponit duo extrema,

agens et passum. At quandonam actio importat relationem? antequam sit, an vero cum jam est? Credo te dicturum esse secundum. Verum si actio non importat relationem, nisi quando jam est, nihil conficis tuo argumento; nam cum repugnet actio sine termino, statim ac detur actio in rerum natura, præsto sunt jam duo extrema, quæ invicem referantur. Quare ex eo quod actio relationem importet, relatio autem duo extrema vel terminos requirat, perperam concludis ens, quod sit simplex et unicum, agere non posse. Si autem vis actionem, antequam detur, requirere agens et passum prævie existentia, inter quæ adsit relatio; non vides assertionem tuam esse meram principii petitionem?

Unde ruit etiam argumentum *δ)*, quo Lemairius conatur probare repugnantiam creationis. Verum quia de hac re fuse mox agendum est, ista nunc innuisse sufficiat. Difficultates autem, quæ peti possent ex malis et monstris atque imperfectionibus hujus mundi, partim solutæ sunt, cum sermo esset de ordine mundano, partim enodabuntur, cum de divina providentia disputandum erit.

CAPUT II.

QUOMODO MUNDUS A DEO

EFFECTUS SIT.

57. Modus effectiois mundi respicere potest, vel ipsam causam efficientem, vel præsidia externa et juvenem causæ alicujus materialis, quæ actionem efficientis receperit ac sustinuerit. Sub hoc altero respectu quærere, quomodo Deus mundum condiderit, perinde est ac quærere, num illum ex præjacente aliqua materia effecerit, an creaverit a nihilo. Sub primo respectu duo quæri possent, primum utrum Deus ex necessitate naturæ, an vero libere mundum condiderit: quam disputationem melius ad Theologiam naturalem rejiciendam esse ducimus, ubi probandum erit id, quod nunc tamquam certissimum et Fide et ratione supponimus, Deum in omnibus operationibus ad extra nulla adigi necessitate, sed summe liberum atque independentem esse.

Secundo queri posset, utrum Deus ipse per se atque immediate mundum effecerit, an vero causæ alteri primum a se productæ commiserit huiusmodi effectiorem. In hoc ergo capite, quod modum effectiōnis investigat, præcipue quærimus, utrum Deus de nihilo mundum eduxerit; et simul etiam brevis excludetur cujuslibet alterius causæ consortium in prima tanti operis molitione.

ARTICULUS I.

Utrum Deus mundum condiderit ex aliqua præviæ existente materia.

Sententia eorum, qui mundum a Deo ex præjacenti materia productum esse autumarunt.

Materiam præjacentem duplex genus Philosophorum ad effectiorem mundi, requisivisse reperiō: primum est pantheistarum illorum, qui transeuntem emanationem e divina substantia commenti sunt; alterum eorum, qui materiam quamdam æternam et infectam atque a se invexerunt, quam varie versando et conformando, Deus mundi auctor extiterit. Hanc doctrinam nominatim tribuunt Platoni SS. Irenæus (1), Justinus M (2), Theophilus (3), Basilius (4), Ambrosius (5), Athanasius (6), Epiphanius (7), et S. Thomas (8); quamvis non desint, qui aliter mentem Platonis interpretentur (9): qua de re fuse disputat P. Benedictus Pererius (10). Eumdem errorem tribuit Stoicis Tertullianus (11), tenueruntque plures veteres Philosophi, quos postea imitati sunt non pauci hæretici.

(1) Lib. 2 *advers. hæres.* cap. 19.

(2) *Cohortat. ad Græc.*, n. 23.

(3) *Ad Autolyicum*, lib. 2, n. 4.

(4) *Homil. 2 in Hexaem.*

(5) *Hexaem.* lib. 1, cap. 1.

(6) *De Incarnat. Verbi*, in princip.

(7) *Hæresi* 6.

(8) 2.º dist. 1, quæst. 1, art. 1.

(9) Vide Marsil Ficin. in *Compend. Timæi Platonis*, cap. 9 seqq.; Huet in *Quæst. Alnet.*, lib. 2, cap. 5.

(10) *De communibus rer. princip.* libr. 15, cap. 5. Cfr. Gregor. de Valent., in 1.^{am} part. disp. 3, quæst. 3, punct. 1.

(11) Lib. *Contr. Hermogen.*, cap. 1 et 8.

ac nominatim Hermogenes (1), et Valentiniani (2), et Marcionite (3), ac Seleuciani, alique (4). Utrum autem Aristoteles creationem agnovit, dubium est apud Scholasticos, ut videre est apud Eximium Doctorem (5). Radix hujus erroris est ignorantia vel negatio creatiōnis ex nihilo, quam cum intelligere non possent veteres illi Philosophi, neque ullius actionis, quæ sensu et experientia cognoscatur, exemplo demonstrare, nullam aliam rei declarandæ viam repperunt, nisi fingere duplex mundi principium: alterum materiale, materiam nempe increatam et æternam, quæ se præberet artifici tractandam et adornandam; alterum efficiens, quod materiam ordinando, mundanam conflaret machinam, fere sicut solent creati artifices et agentia naturalia ex subjecta materia innumeram, effectuum varietatem parere. Tam absurdum divinæque virtuti injuriosum dogma jam a pluribus sæculis jacebat sepultum, cum iterum recentioribus temporibus sub nomine *Dualismi* redintegrandum totis viribus susceperet omnes illi creatiōnis osores, quibus nec pantheisticæ emanationis deliria nec ingenitæ cujusdam materiæ absurdissima evolutio transformatiōne potuerunt arridere. Contra quos omnes sit.

Dualismus recentiorum.

58. PROPOSITIO. Repugnat materiam quamdam ponere æternam atque infectam, ex qua mundus prodierit; hic enim a Deo effectus est per creationem de nihilo.

Prima pars probatur 1.º Ens a se necessario perfectissimum est. Ergo venire nequit in compositionem cum alia re. Atqui materia mundi simul cum forma componit et constituit mundum. Ergo materia mundi infecta esse nequit.

Repugnat materia increata, ex qua mundus prodierit.

(1) Vide apud Tertullian. *Op. cit.*

(2) Vide S. Irenæum, *Advers. hæres.*, lib. 2, cap. 11.

(3) Cfr. Tertullian., *Contr. Marcion.* lib. 5; et de *Præscriptionibus*.

(4) Vide S. August., lib. de *Hæres.*, hæres. 46, et 59; S. Gregor. Nissen., de *Opific. homin.*, cap. 23; Euseb., de *Præpar. Evang.*, lib. 7, cap. 8 et 9.

(5) Disp. *Metaph.*, 20, sect. 1, n. 24 seqq. Cfr. Pererius (op. cit. lib. 5, cap. 7), Comimbrie. (*Physicor.* lib. 8, cap. 1 et 2, quæst. 2, art. 2). Vide etiam P. Palmieri (*Cosmol.*, thes. 29 sub fin., in nota).

Prob. 2.º Mundus est aliquid perfectius materia sua, sicut totum parte sui constitutiva perfectius est. Ergo materia mundi perfectissima esse non potest. Atqui ens infectum et a se perfectissimum sit, oportet. Ergo materia mundi infecta esse non potest.

Prob. 3.º Quidquid ab alio accipit ordinem, ejusdem actioni subjicitur. Atqui mundi materia ordinem ab alio accipit, ut probatum jam est in præcedenti articulo. Ergo alterius actioni subjicitur. Sed quod alterius actioni subjicitur, ens a se et infectum esse nequit. Ergo materia infecta et a se repugnat.

Minor subsumpta patet; nam quod alterius actioni subjicitur, mutatur. Sed ens a se immutabile prorsus est, ut nunc supponimus, et suo loco probandum erit in *Theologia*. Ergo.

Prob. 4.º argumento Gerdilli. «Quod est ex essentia sua indifferens ad utrumvis eorum, sine quorum altero existere non potest, est profecto ad existendum quoque ex sese indifferens. Non enim fieri potest, ut aliquid sit determinatum ad existendum, quin simul ex se determinationem habeat ad aliquid eorum, sine quorum altero existere nequit. Atqui materia ex Physicorum omnium consensu est ex se indifferens ad motum vel ad quietem, est insuper ex suo conceptu indifferens ad hanc vel illam magnitudinem; et tamen non potest existere, nisi vel in quiete vel in motu sit, ac determinatam aliquam figuram ac magnitudinem accipiat. Ergo materia est indifferens essentialiter ad existendum. Existentia igitur non est illi essentialis, ac proinde materia non est ens a se» (1). Videatur. Card. Segismundus Gerdil (2).

Secunda pars ut clarius probetur, notandum in antecessum est, cum mundus e nihilo creatus esse dicitur, sermonem esse de prima rerum molitione, vel de mundo quoad primum sui esse. Itaque nostra nunc non refert hic, nec præsentem quæstionem attingit controversia illa de ordine ac processu effectiois hujus mundi: utrum nempe mundus statim in perfecto statu conditus sit, an vero primum materia

sed mundus
e nihilo
creatus est;

(1) Tongiorg., *Cosmolog.* n. 258, 2.º Cfr. cl. Liberatore, *Cosmolog.*, n. 33.

(2) *Demonstrat. mathémat. contr. l' éternité de la matière.*

quædam rudis et informis creata sit, quæ mox pedetentim acceptis ab Auctore suo convenientibus viribus aptisque rationibus seminalibus in distincta corporum genera ordinata ornatæque fuerit. Verbo, agimus de mundi effectioe secundum primam, ut ita dicam, formam et aspectum, in quo apparuit.

Prob. 1.º In prima mundi molitione non potuit Deo præsto esse ulla materia, circa quam operaretur. Ergo procul dubio mundus a Deo effectus est ex nihilo.

Conseq. patet. Antecedens probatur. Nam materia, quæ præsupponenda foret effectioi divinæ, vel esset ipsa Dei substantia, vel aliquid ens infectum, et a Deo independens in essendo, vel demum aliquid ab ipso Deo prævie factum. Atqui duo priora tamquam absurda manifestissima repugnare probatum est. Tertium autem pugnat in terminis. Sane ante primam mundi molitionem, quid prævium fingi potest a Deo effectum, unde mundus postea efflorescat? Ante primam enim molitionem nulla alia dari potest præcedens molitio, et si quæ præcessit, ea quæ subsequitur, jam non potest esse prima molitio. Ratio hæc S. Thomæ est, sic scribentis: *Si... est aliquid effectus Dei, aut præexistit aliquid illi, aut non. Si non, habetur propositum, scilicet quod Deus aliquem effectum producat ex nullo præexistente. Si autem aliquid illi præexistit, aut est procedere in infinitum, quod non est possibile in causis materialibus, ut Philosophus probat II.º Metaph. (1); aut erit devenire ad aliquid primum, quod aliud non præsupponit, quod quidem non potest esse ipse Deus; ostensum est enim in primo (2) quod ipse non est materia alicujus rei, nec potest esse aliud a Deo, cui Deus non sit causa essendi, ut ostensum est (3). Relinquitur igitur, quod Deus in productione sui effectus non requirit materiam præjacentem, ex qua operetur (4).*

Prob. 2.º Si Deus mundum condidisset ex præjacenti aliqua materia, materiæ ad operandum juvamine indiguisset. Atqui Deus summe perfectus et independens nullius alterius rei juvamine indigere potest. Cum enim modus operandi sequatur modum essendi, ens a nullo dependens in esse, a

(1) Text. comm. 7.

(2) Cap. 17.

(3) Cap. 15.

(4) S. Thom. *Contr. Gent.*, libr. 2, cap. 16, initio.

nullo etiam dependere potest in operatione. Ergo Deus e nihilo mundum creavit (1).

Prob. 3.º Egere praesidio materiae ad operandum, indignum est infinita virtute. Atqui Deus infinita virtute pollet. Ergo non eguit materia ad efficiendum mundum (2).

Cæterum est veritas hæc certa Fide divina, ut communiter docent Theologi cum Hugone Victorino (3), Magistro Sententiarum (4) et S. Thoma (5): remque jam diu definitur Concilium Lateranense IV anno 1215 hisce verbis: *Firmiter credimus et simpliciter confitemur, quod unus solus est verus Deus..... unum universorum principium, creator omnium visibilium et invisibilium, spiritualium et corporalium; qui sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis utranque de nihilo condidit creaturam spiritualem et corporalem, angelicam videlicet et mundanam. ac deinde humanam, quasi communem ex spiritu et corpore constitutam* (6). Quod decretum nuperime confirmavit sacrosanctum Concilium Vaticanum hoc canone: *Si quis non confiteatur, mundum resque omnes, quæ in eo continentur, et spirituales et materiales, secundum totam suam substantiam a Deo ex nihilo esse productas; aut Deum dixerit non voluntate ab omni necessitate libera, sed tam necessario creasse, quam necessario amat seipsum; aut mundum ad Dei gloriam conditum esse negaverit; anathema sit* (7). Idem denique continetur in omnibus Fidei Symbolis. Testimonia vero sacrarum Litterarum Patrumque Ecclesie, quibus veritas hæc continetur, videri possunt apud Theologos passim.

(1) Cf. Tertulian, *Cont. Hermogen.* cap. 8.

(2) Vide Lactantium, *Divinar. Institut.* lib. 2, c. 9. Cfr. Suarez de *Oper. sex dierum.* lib. 1, c. 1, n. 12; Pereira, de *Communib. omn. rer. princip.* lib. 5, c. 7.

(3) De *Sacrament.* lib. 1, part. 1, c. 1.

(4) Lib. 2. *Sententiar.* dist. 1.

(5) 1 p. quæst. 44. art. 1 et 2; quæst. 45, art. 1 et 8; q. 65, art. 1.

(6) Vide apud cl. Denzinger, *Enchiridion symbolorum et definitionum* etc. n. 355. Cfr. Concil. Florentin., *Decreto pro Armenis.* apud Denzinger, n. 600; *Concil. Vatican. Constit. de Fid. cathol.*, cap. 1, apud Denzinger, n. 1631, 1632; Concil. Hispaniar. et Lusitan. plenaria an. 447, apud Denzinger, n. 13. 14.

(7) Vide apud Denzinger, n. 1652.

Dices 1.º Ex nihilo nihil fit. Ergo Deus non potuit mundum absque ulla praesupposita materia condere.

Resp. *dist.* antec. Ex nihilo causæ efficientis, seu nulla praesupposita causa efficiente, *conc.*: ex nihilo causæ materialis, *subdist.*; per virtutem finitam, *conc.*, per virtutem infinitam et incretam, *neg.*

Et *neg.* conseq.

Dices 2.º Antequam mundus crearetur fuit immensum chaos rerumque confusio, quam Deus mox in ordinem digessit: id quod ipsa Scriptura divina videtur illis verbis innuisse: *Creavit orbem terrarum ex materia invisiva* (1). Ergo falso asseritur Deum e nihilo mundum condidisse.

Resp. *dist.* antec.: fuit immensum chaos, nempe vacuitas quadam immensa ex eo, quod nihil actu esset præter Deum, *conc.*; inordinata aliqua rerum omnium commixtio et confusio *subdist.*; ante mundum ultima sua perfectione ac pulchritudine donatum, *trans.*; ante primam mundi molitionem, seu antequam mundus sub primo aspectu et forma appareret, *neg.*

Tum *neg.* conseq. Nec vero alius esse potest sensus allati testimonii. Vox enim *invisiva*, ut constat ex græco textu idem valet, ac *informis*, ἀόμορφη, ideoque sensus videtur hic esse, divinam sapientiam terram, quæ prius creata fuerat inornata, vel ut habet vulgata versio, *inanis et vacua* (2), ornatu mox rerumque distinctione et ordine donasse: qua de re inferius plura dicentur.

Quæret forsitan aliquis, quomodo Deus mundi creator fuerit, an quia ipse immediate per seipsum fabricatus illum sit, an vero quia spiritibus quibusdam angelicis fabricandum commiserit. Nam veteres Gnostici in ea fuerunt sententia, angelos primum a Deo solo creatos esse, postea vero mundum ab ipsis angelis: quam sectati esse dicuntur Simon Magus, Menander, Basilides, Saturninus, Carpocrates, Cerinthus et Valentinus, alique (3). Sit tamen

(1) *Sapient.* cap. 11, v. 18.

(2) *Genes.* cap. 1, v. 2.

(3) Vide apud S. Thom. de *Potent.*, quæst. 3, art. 4; 1 p., quæst. 65, art. 3; 2.^a dist. 1, quæst. 1, art. 4.

59. PROPOSITIO 2.^a Veritas catholica est solum Deum esse et primum et proximum principium mundi quoad omnia illa, quæ per veram creationem fiunt.

Solus Deus
immediate
prodit
ea omnia,
quæ in mundo
per veram
creationem
fiunt.

Ita colligunt Theologi communiter ex prædictis Conciliis et multis sacrarum Litterarum testimoniis (1), in quibus clarissimum est illud Isaïæ: *Ego sum Dominus faciens omnia, extendens cælos solus, stabiliens terram, et nullus mecum* (2). Idemque docuerunt Patres unanimi consensu, adversus falsa hæreticorum dogmata disputantes. *Et ideo secundum Fidem catholicam ponimus, quod omnes substantias spirituales et materiam corporaliū Deus immediate creavit, hæreticū reputantes, si dicatur per angelum vel aliquam creaturam aliquid esse creatum: unde Damascenus dicit* (3): *Quicumque dixerit angelum aliquid creare, anathema sit* (4). Idemque videtur definitum a Concilio Vaticano sic docente: *Hic solus verus Deus... liberrimo consilio simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam spiritualem et corporalem etc.* (5).

Ratione quoque naturali ostendi potest. Si quæ enim causa præter Deum creasset mundum, vel creasset tamquam causa principalis, vel tamquam instrumentalis. Primum dici nequit, quia virtus creandi per modum causæ principalis soli Deo convenit, ut suo loco probabitur in Theologia naturali. Neque secundum, quia quamquam multi arbitrentur non repugnare de potentia Dei absoluta causam creatam, quæ instar instrumenti ad creandum adhibeatur, at «de facto certissimum est, Deum nullo tali usum fuisse instrumento: tum quia Scriptura et Patres soli Deo illam actionem tribuunt, et absolute omnem aliam causam excludunt, tum etiam quia Deus tali instrumento non indigebat, ut per se notum est; tum denique quia nulla creatura habet natura

(1) Apud Suar. *de Opere sex dierum*, lib. 1, cap. 1, n. 17, et alios passim Theologos.

(2) Isaïæ cap. 44, v. 24.

(3) Libr. 2 *Orthodox. Fid.*, cap. 2.

(4) S. Thom., *de Potent.* quest. 3, art. 4.

(5) Concil. Vat., *Constit. de Fid. cathol.*, cap. 1, apud Denzinger, n. 1632.

sua, quod sit tale instrumentum», ut probat Suarez (1), et alibi Deo favente videndum erit. Quare si assumi ad creandum potest aliquid instar instrumenti, id est solum per miraculum, Deus autem in rerum creatione modo naturis rerum consentaneo et sine specialibus miraculis operatus esse videtur (2).

Dicitur in propositione mundum a Deo immediate productum esse *quoad ea omnia, quæ per veram creationem fiunt*, ut præscindamus nunc ab illa quæstione spectante ad consummatam, ut ita dicam, perfectionem mundanæ creationis, utrum videlicet Deus solus per immediatam actionem mundum quoad omnes suas partes et regna ad complementum adduxerit, an vero impressis materiæ viribus et motu rationibusque seminalibus proportionatis, siverit agentia naturalia cum talibus viribus divinitus acceptis, cooperante insuper Deo ad omnes eorum actiones, per consentaneas operationes eductivas ad ultimam perfectionem mundo tribuendam connti. Qua de re paulo inferius aliquid dicitur.

Dices. Deus in prima illa mundi fabricatione, vel materiam omni forma destitutam effecit, vel materiam forma aliqua magis minusve perfecta actuatam. Primum horum dici nequit, quia repugnat, saltem spectata rei natura, materiam omni forma privatam existere. Ergo secundum est dicendum. At formæ materiales, etiam substantiales, educuntur de potentia materiæ, non autem creantur. Ergo verum omnino non est mundum vel in ipsa constitutione, quantumvis rudi et elementaria, creatum fuisse de nihilo; sed solum dici poterit materiam mundi creatam fuisse, vel mundum quoad materiam.

Resp. Quamvis in productione compositi mundani ex materia et forma «distingui a nobis possit quasi partialis productio materiæ et formæ, ita ut prior sit per modum creationis, quia licet materia dicatur pura potentia respectu formæ, nihilominus habet suam entitatem et partialem existentiam, quam nonnisi per creationem habere potest, cum prius subjectum non supponat; posterior autem, scilicet

(1) *Metaph. disp. 20, sect. 3.*

(2) Suar. *de Opere sex dierum*, lib. 1, n. 18.

productio formæ, sit per modum eductionis ex materia ordine naturæ supposita; et tandem productio totius per modum unionis partium, vel per modum productionis integræ et compositæ ex illis partialibus, quæ sit proportionata integro termino composito: licet, inquam, hoc totum detur, nihilominus partiales illæ productiones vere non sunt productiones, sed dici possunt comproductiones, solaque integra productio est vera productio, et illa est creatio, quia simpliciter est productio ex nihilo, licet non omnino simplex, sed composita, quod non est contra rationem creationis, ad quam satis est, quod simpliciter sumpta sit ex nihilo» (1).

Utrum Deus mundum hunc ex primaria intentione condiderit:

error Origenis

60. Illud denique ad complementum stabilitæ veritatis breviter quærendum est, an Deus mundum hunc visibilem et corporeum ex primaria intentione creaverit. Ut enim scribit Damascenus (2), quædam dicitur Deus velle ex sua tantum bonitate ac liberalitate inductus, nempe ex primaria intentione, quædam vero secundario et quasi a nobis compulsus. Et ita circa hanc rem scripsit Origenes, Deum ex primaria intentione solos spiritus creasse, postea vero, peccantibus illis, decrevisse creare corpora tamquam ergastula et carceres, in quæ animæ illæ vel spiritus detruderentur, ut peccatum suum eluerent, purgarentque (3). Quem Origenis errorem referunt S. Augustinus (4) aliique multi Patres (5).

excluditur.

Dicendum tamen est mundum hunc visibilem et corporeum a Deo creatum esse, non per occasionem peccati, nec in pœnam spirituum, qui peccaverunt, sed per se et ex primaria voluntate atque intentione. Assertio autem videtur ad Fidem pertinere, primo quidem quia Origeniana fictio continet quædam falsa principia erroneeque ab Ecclesiâ damnatos: qualis est animarum, antequam corpora informet, præexistentia, quæ diserte damnatur in secunda Synodo

(1) Suar. de *Oper. sex dier.* lib. 1, cap. 1, n. 12. Cfr. *Metaph.* disp. 15, sect. 3.

(2) De *Fide orthodox.* lib. 2, cap. 20.

(3) Vide Origen. *Periarch. vel de Principiis.* lib. 1, cap. 7, 8; lib. 2, cap. 8, 9; lib. 3, cap. 1.

(4) De *Civitate Dei*, lib. 11, cap. 23.

(5) Apud Suar. de *Oper. sex dier.* lib. 1, cap. 1, n. 8.

Constantinopolitana (1). Præterea supponit animas, quæ corporibus uniuntur, prius peccasse: id quod pariter damnatum est in canonibus ejusdem Concilii Constantinopolitani (2): cumque solam animam Christi Domini a primo illo peccato immunem voluerit Origenes (3), sequeretur animam quoque B. Virginis peccato infectam esse, contra dogma catholicum a Pio IX definitum (4).

Secundo, modus, quo sacræ Litteræ de creatione mundi loquuntur, aperte supponit illum ex primaria intentione creatum fuisse. Vide librum *Genesis*, in quo Deus dicitur *in principio creasse cælum et terram*, ita nempe, quemadmodum interpretatur Concilium lateranense IV, ut simul ab initio temporis utramque de nihilo condiderit creaturam, spirituales et corporeales, argelicam videlicet et mundanam, ac deinde humanam, quasi communem ex spiritu et corpore constitutam. Præterea in describendis singulorum dierum operibus, innuitur «singula esse facta propter alios fines ad rectum ordinem universi pertinentes: et ideo de singulis subditur: *Vidit Deus, quod esset bonum*, et de universis: *Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, et erant valde bona*. Non ergo respiciens ad malum nec ad punitionem, sed ad bonitatem et pulchritudinem, singula fecit. Unde *Deuteronomii* capite 4 de cælis, sole et luna et astris dicitur: *Quæ creavit Deus tuus in ministerium cunctis gentibus, quas creavit in laudem et nomen et gloriam suam*. Et sic etiam *Proverborum* capite 16: *Universa propter semetipsum operatus est Dominus etc.*» (5).

Ratio etiam nostram assertionem confirmat, quia corporea entia bona sunt, Deique bonitatem, sapientiam ac potentiam manifestant. Ergo per se ac primario propter hunc

(1) Vide Concil. œcum. V, canon. 1 contra Origen. (apud Denzinger, n. 187). Cfr. Concil. lateran. V, sub Leon X (apud Denzinger, n. 621); Concil. Lateran. IV, cap. *Firmiter*, superius relatum.

(2) Can. 2 et 4 (apud Denzinger, n. 188, 190).

(3) Vide can. 6. Con. prædicti (Denzinger, n. 192).

(4) Cfr. etiam adversus eundem hunc errorem Origenis S. Paulus, *Roman.* cap. 5, v. 14; cap. 9, v. 11. Plura de hac re dedit Eximius Doctor, de *Oper. sex dier.* lib. 1, cap. 1, n. 9.

(5) Suarez, loc. nup. cit., n. 13.

finem mediate vel immediate facta sunt. «Universum enim ut est quoddam totum optime constitutum, ad sapientiam et bonitatem divinam manifestandam creatum est; singula vero corpora ad optimam ejus constitutionem proxime ordinata sunt, et consequenter cum sint partes universi, cum ipso toto propter eundem finem per se sunt intenta» (1).

ARTICULUS II.

Utrum creatio repugnet: ubi enucleatur ejusdem conceptus.

Ratio
tractionis.

61. Quæstio hæc reapse necessaria non est; quid enim necesse est, num id repugnet, inquirere, cujus existentia manifeste demonstratur? Tractanda tamen est, quia quæ in præcedenti articulo disputata sunt, solent fere non aliunde impugnari, quam quod creatio repugnare videatur. Jam enim superius innuimus creationem multis veteribus Philosophis incompetam fuisse. Et quamquam catholici Doctores cum Ecclesie Patribus constanter mundum creatum esse de nihilo docuerint, probaverintque, at recentioribus temporibus exorti sunt viri non pauci, a quibus doctrina creationis tamquam verum scandalum philosophicum et absurdum figmentum habetur, quique lumen ac disciplinam veritatis catholice fastidientes, ad veterem insipientiam redire malunt. Ita de creatione existimat, aut certe scribit, omnis turba materialistarum, positivistarum, pantheistarum, rationalistarum, cæterumque scriptorum, qui quidquid sub oculos sensumve minime cadit, quasi careret intellectu ad rationandum ignotumque ex notis concludendum, illico tamquam vanum et inane rejiciendum esse pronuntiant (2). Contra quos omnes sit

Creationis
hostes.

(1) Suarez, ibid. num. 15, ubi plura reperies.

(2) Eminent inter alios nuperos creationis osoris Vacherot (*La Métaphysique et la Science...* Avant propos pag. XIII. Paris, 1867), Victor Cousin (*Introduction à l'histoire de la Philosophie*, lec. 5.^a), Petrus Larousse (*Grand Dictionnaire universel*, ad vocem *Création*), Herbertus Spencer (*Les premiers principes*, chap. 1), Tiberghien (*Introduction à la Philosophie et Préparation à la Philosophie*), aliique.

62. PROPOSITIO. Creatio nullam repugnantiam involvit.

Prob. 1.º Certum est mundum esse creatum de nihilo, quemadmodum in præcedenti articulo demonstratum est. Ergo creatio non repugnat; nihil enim repugnans existere de facto potest.

Creatio nullam
repugnantiam
involvit.

Prob. 2.º Si quidquid fit, fit ex aliqua præjacente materia, necessario sistendum erit vel in materia a se atque infecta, vel in divina substantia, ex qua reliqua omnia producta fuerint. Nam dari nequit procesus in infinitum in causa materiali, ut in *Ontologia* probatum est. Atqui evidenter repugnat materiam infectam asserere, vel ex divina substantia tamquam materia aliquid fieri. Ergo evidenter etiam repugnat omnia fieri ex præjacente materia: atque adeo aliquid factum esse ex nihilo evidenter necessarium est.

In hoc syllogismo consequentia egregia est: præmissæ autem omnes alibi demonstratæ manent. Adeo ergo non repugnat creatio, ut evidenter repugnet actio transiens, nisi possibilis sit, atque adeo detur creatio. Nam quævis actio transiens vel fit ex subjecto aut materia vel absque subjecto. Si absque subjecto, jam habetur creatio. Si ex prævio subjecto, nisi tandem ad primam aliquam actionem subjecto carentem, seu creationem, deveniat, necessario ponenda erit increata aliqua materia, ex qua cætera fiant, sive illa sit ipsa divina substantia, sive aliquid aliud, quorum utrumvis sine insigni absurdo atque impietate dici vel fingi non potest.

Prob. 3.º Creatio intrinsece et extrinsece possibilis est. Ergo nullam repugnantiam involvit.

Prob. antec. per partes a) *Creatio est intrinsece possibilis.* Nam in creatione tria considerari possunt: terminus qui producit, novitas existendi ac modus productionis. Et ex parte quidem termini creatio intrinsece non repugnat, nam sunt infinita entia possibilis, quæ sortiri existentiam, si adsit apta causa, possunt. Nec etiam ex novitate existendi, ex eo nempe quod res quæ creatur, cum prius non fuisset, accipiat existentiam. Nam id commune est omni productioni etiam non creative, ac passim videmus plura de novo incipere existere. Non repugnat denique creatio ex modo productionis. Quia rem fieri ex nihilo aliud non est, quam rem fieri

totaliter, seu quoad totam suam realitatem, quin causa efficiens ullum externum iuvamen ad illius productionem habuerit. At quod res totaliter hoc pacto fiat, *ex seipso* non videtur præ se ferre majorem repugnantiam, quam quod res solum partialiter et ex subjecta materia producat; sed solum requiret majorem in agente virtutem: id quod certe ad internam possibilitatem vel impossibilitatem non pertinet, sed solum ad externam. Cum præsertim evidenter repugnet, ut id iterum repetamus, ad omnem actionem prævium subjectum requiri.

β) *Creatio est etiam extrinsece possibilis*, seu datur agens virtute creandi præditum. Nam existit ens infinitum omni constans perfectione simpliciter simplici, ut supponimus ex *Theodicea*, in qua probari potest, ac porro probatur infinitas Dei, quin fiat recursus præcise ad actionem creativam. Atqui virtus creandi est perfectio simpliciter simplex. Etenim si creatio ipsa in se non repugnat, proculdubio virtus creandi perfectionem importat, et quidem simpliciter simplicem; perfectius quippe est in latitudine entis posse creare, quam non posse creare. Præterea Deus est omnipotens, ut ex infinita ejusdem virtute infertur. Atqui virtus creandi ad omnipotentiam spectat. Omnipotentia siquidem comprehendit potestatem faciendi quidquid non repugnat. Denique cum operatio sequatur *esse*, enti summe ab alio in essendo independenti convenit operatio summe a cujusvis alterius causæ influxu independentis, qualis est creatio. Atqui Deus est ens summe independentis ab alio in essendo. Ergo... (1).

63. *Antequam ad enodandas, quæ adversus creationem fieri solent, difficultates progrediamur, colligenda ex hæcenus dictis atque enucleanda est notio creationis.* Omnia vero minus philosophica vocis acceptione, qua creare idem valet ac eligere ad aliquid munus, quo pacto apud Romanos dicebantur *creari* tribuni, dictatores etc., et nunc a Romano Pontifice *creantur* Cardinales S. Romanæ Ecclesiæ; omnia etiam latiori significatione cujuslibet generatim productionis; creatio in sensu proprio et stricto est *effectio seu productio rei ex nihilo*. In qua definitiones particula illa *ex nihilo* vices

(1) Vide Suarez, disp. *Metaph.* 20, sect. 1.

gerit ultimæ differentiæ, per quam creatio ab actione generatim sumpta, de qua in *Ontologia* diximus, discriminatur. Cæterum illud *ex nihilo* bifariam interpretari possumus: ex nihilo tamquam termino *a quo*, et ex nihilo tamquam *materia*, vel ut alii loquuntur, ex nihilo *sui et subjecti*. Ex nihilo tamquam *materia* dicitur aliquid produci, non positive, quasi nihilum foret materia, ex qua fiat, et constet res intrinsece; sed negative, ita ut excludatur ab effectione omnis præsupposita materia, in qua recipiatur agentis actio, et ex qua deinceps res effecta coalescat: et sic idem sonat *ex nihilo*, ac *ex nullo subjecto* vel *materia*, ut recte explicat S. Anselmus (1). Et hæc est ratio propria hujus effectionis, actiones enim eductivæ prævium subjectum habent, hæc autem excludit omnem concursum materialis causæ, atque adeo dependentiam rei, quæ efficitur, ab omni subjecto. Ex nihilo tamquam a termino *a quo* perinde est, ac dicere rem, quæ fit, prius non fuisse, ideoque a non *esse* transire ad *esse*: nempe hoc est rem fieri *ex nihilo sui*, id quod in quolibet effectione locum habet.

Quæret aliquis, cum res, quæ creatur, *prius* non fuisse dicitur, de qua prioritate sit sermo: si enim sermo sit de prioritate durationis vel temporis, exinde consequetur illico creationem æternam repugnare, quod tamen valde contrahitur apud Philosophos, ut mox videbimus.—*Respondeo*, cum ad creationem requiritur, quod prius res non fuerit, et postea fuerit, id intelligendum esse de ordine quodam naturæ, qui in hoc consistit, quod res creata *de se* nullum omnino *esse* habeat, nisi ab alio sibi communicetur: et in hoc sensu a non *esse* transeat ad *esse*; sive necessarium sit sive non, ut prius etiam duratione præcedat non *esse*, et post non *esse* succedat *esse*. Id enim contrahitur: et solum per Fidem scimus *de facto* prius etiam duratione res non fuisse, verum postquam non fuissent, creatas *esse*.

Præclare rem hanc exponit Angelicus Doctor: *Ad rationem creationis pertinent duo: primum est, ut nihil præsupponat in re, quæ creari dicitur: unde in hoc ab aliis mutationibus differt, quia generatio* (i. e. actio eductiva substantialis) *præsupponit*

(1) *Monolog.* cap. 8.

materiam, quæ non generatur, sed per generationem completur in actum formæ transmutilata; in reliquis vero mutationibus (accidentalibus) præsupponitur subjectum, quod est ens completum, unde causalitas generantis vel alterantis non sic se extendit ad omne illud, quod invenitur, sed ad formam, quæ de potentia in actum educitur. Sed causalitas creatis se extendit ad omne id, quod est in re; et ideo creatio ex nihilo dicitur esse, quia nihil est, quod creationi præexistat quasi non creatum. Secundum est, quod in re, quæ creari dicitur, prius sit non esse, quam esse; non quidem prioritate temporis vel durationis, ut prius non fuerit et postmodum sit (1), sed prioritate naturæ, illa quod res creata, si sibi relinquatur, consequatur non esse, cum esse non habeat nisi ex influentia causa superioris... Et secundum ista duo creatio dupliciter dicitur res esse ex nihilo: tum illa quod negatio neget ordinem creationis importata per hanc propositionem ex ad aliquid præexistens, ut dicatur esse ex nihilo, quia non ex aliquo præexistenti; et hoc quantum ad primum. Tum illa quod remaneat ordo creationis ad nihil præexistens ut affirmatus, ut dicatur creatio esse ex nihilo, quia res creata naturaliter prius habet non esse, quam esse. Et si hæc duo sufficiant ad rationem creationis, sic creatio potest demonstrari, et sic Philosophi creationem posuerunt. Si autem accipiamus tertium oportere ad rationem creationis, ut scilicet etiam duratione res creata prius non esse, quam esse, habeat, ut dicatur esse ex nihilo, qui ex tempore post nihil, sic creatio demonstrari non potest (quia nempe dubium est, ac disputatur, utrum id necessarium sit), nec a Philosophis conceditur, sed per Fidem supponitur (2).

Exemplis distinctio creationis ab educatione facile illustratur: artifex ex marmore fingit statuam: statua profecto ante artificis opificium non erat, ideoque fit ex nihilo sui tamquam termino a quo; sed materia, ex qua facta est præexistebat, quare non fit ex nihilo tamquam materia, seu ex nulla materia, quia marmor prius existebat, quod actionem

(1) Mens S. Doctoris, ut magis appareat in verbis subsequenibus, est, quod ad rationem creationis non requiratur, ut res, quæ creatur prius non fuerit, et postmodum sit.

(2) S. Thom. 2 dist. 1, quæst. 1, art. 2. Cfr. 1 p. q. 45, art. 1, ad 3.^{am}; de Potent. quæst. 3, art. 1 ad 7.^{am}

agentis sustentat, et ex quo forma statuae educitur per illam actionem, quæ proinde creatio non est, sed educio. Ecce similiter cogito nunc urbem Romam: hæc mea cogitatio prius non erat, sed subjectum, ex quo tamquam ex materiaeducta est, et in quo inhæret, id est, mens mea existebat. Cogitatio itaque mea creatio non est. At spiritum Deus ita producit, ut nihil materiæ vel subjecti, quod productionem illam sustentet, vel in se suscipiat, et quomodolibet ad illam iuvet, præsupponatur, et propterea spiritus creatur, non autem educitur de potentia materiæ. Ad rationem ergo creationis requiritur aliquid ita de novo fieri, ut causa efficiens ad illud producendum non habuerit ullum aliud præsidium externæ causæ eujuslibet, a qua ijuvaretur in sua actione; et consequenter etiam requiritur terminus actionis creativæ quoad totam suam entitatem de novo fieri, quin ulla sit ejus pars, quæ prius sub alia forma fuerit, et nunc in aliam transmuetetur. Quamobrem creationem S. Tomas definit. emanationem totius entis a causa universali, quæ est Deus (1). Et alibi: Creatio est productio alicujus rei secundum suam totam substantiam, nullo præsupposito, quod sit vel increatum vel ab aliquo creatum (2). Et in idem recidit id, quod dici quoque solet, per creationem produci ens in quantum ens; non quod terminus creationis sit ratio dumtaxat abstracta entis, prout est ens, illa enim ut sic abstracta creari nequit; sed quod pervadat totam rei entitatem. Nam in aliis actionibus res, quæ fit, quamvis prius non fuerit sub ea ratione vel forma, sub qua producitur; fuit tamen sub alia, quæ mutatur atque in novam transformatur, et sic actiones illæ non dant terminis suis totaliter esse, nam prius jam aliquid erant, quatenus materia vel subjectum eorum sub alia forma præcesserat.

Quæ cum ita sint, patet 1.º, cur, e sententia Doctoris Angelici reique veritate, creatio sit prima actio, quæ circa rem exercetur, eo quod nullam aliam præsupponit, omnes autem alia præsupponunt eam (3). 2.º Terminus creationis debet esse

(1) 1 p., quæst. 45, art. 1. Cfr. ib. ad 2.^{am}.

(2) 1 p., quæstio 65, art. 3.

(3) S. Thom., lib. 2, Contr. Gent., cap. 21, initio. Cfr. 1 p., quæst. 65, art. 3.

Alia
descriptions
creationis.

Creatio est
prima actio
quæ circa rem
exercetur;
habet
pro termino

aliquid
subsistens:

substantia, nec proinde qualiscumque subsistentialis entitas, sed subsistens, seu non pendens a subjecto sive *in fieri* sive *in esse*, quia nimirum fit extra omne subjectum et absque ullo subjecti concursu vel sustentatione. Quare nec accidentia nec formæ substantiales materiales, si naturali et consentaneo modo fiant, creantur, nec possunt creari; quia sicut non possunt esse nisi in subjecto, ita nec possunt naturaliter fieri sine concursu ac iuvamine materialis causæ (1). Dixi *naturaliter*, quia sicut accidens potest conservari et esse per miraculum extra subjectum, ita etiam potest primo fieri absque ullo subjectivo concursu, atque adeo creari. Et idem dicendum est de substantiali forma materiali, si ea possit extra materiam per divinam virtutem manere. 3.º Creatio

non est mutatio,

non est mutatio, nisi solum secundum rationem vel modum intelligendi. Quia in omni mutatione, ut constat ex scriptis in *Ontologia* (2), requiritur subjectum reale, quod actionem in se recipiat, et sic aliter se habeat nunc, ac prius fuerit. Atqui in creatione abest omne subjectum huiusmodi: *In omne mutatione vel motu*, inquit Angelicus, *oportet esse aliquid aliter se habens nunc, quam prius; hoc enim ipsum nomen mutationis ostendit. Ubi autem tota substantia rei in esse producitur, non potest esse aliquid idem aliter et aliter se habens, quia illud non esset productum, sed productioni præsuppositum. Non est ergo creatio mutatio* (3). Quia tamen res, quæ creatur, intelligi potest a nobis etiam prius non fuisse totaliter, et cum non fuisset, esse accipisse per creationem; creatio concipitur instar transitus rei ab uno in alium statum, ac proinde instar mutationis; quamvis re vera nihil reale sit, quod in alium statum transeat, nec sit realis status ille pure possibilitatis, in quo res, antequam fieret, versabatur (4). 3.º Hinc creatio neque habet rationem passionis, utpote quæ subjectum essentialiter postulat: nec successionem habet, sed est actio prorsus instantanea; successio enim necessario requiritur

nec passionem
aut successionem
importat.

(1) S. Thom. 1 p., quæst. 45, art. 4.

(2) Vide n. 246, pag. 696-697.

(3) S. Thom. libr. 2 *Contr. Gent.*, cap. 17 fin. Cfr. 1 p. quæst. 45, art. 2 ad 2.^{am}; de *Potent.*, quæst. 3, art. 2.(4) S. Thom. 2. *Contr. Gent.*, cap. 18. Cfr. 1 p. quæst. 45 art. 2, ad 2.^{am}

rem prius esse, et aliter et aliter continuo se habere, donec actio successiva penitus esse desinat. Apposite S. Thomas: *In omni motu successivo est aliquid medium inter ejus extrema: quia medium est, ad quod continue motum prius venit, quam ad ultimum; inter esse autem et non esse, quæ sunt quasi extrema creationis, non potest esse aliquid medium. Igitur non est ibi aliqua successio. Adhuc: in omni factione, in qua est successio, fieri est ante factum esse, ut probatur in VI Phys. (1) hoc autem in creatione non potest accidere; quia fieri, quod præcederet factum esse creaturæ, indigeret aliquo subjecto, quod non posset esse ipsa creatura, de cuius creatione loquimur, quia illa non est ante factum esse, nec etiam in factore, non enim moveri est actus moventis, sed moti. Relinquitur igitur, quod fieri haberet pro subjecto aliquam materiam facti præexistentem, quod est contra creationis rationem. Impossibile est igitur in creatione successionem esse* (2). Ex quibus omnibus multo manifestius apparet discrimen creationis ab eductione (3).

Longe aliter intellexerunt creationem Cousinus, cujus hæc summa doctrinæ est in hanc rem: «Homo non ex nihilo, sed ex seipso educit actionem, quam nondum fecit, sed facturus est. En creationis imaginem: divina siquidem creatio ejusdem naturæ est. Deus quia causa est, creare potest; quia vero causa absoluta est, a creando abstinere non potest. Dum vero mundum creat, eumdem non e nihilo, sed a seipso trahit: ex illa nimirum potentia efficiendi et creandi, cujus nos partem tantum habemus. Differentia autem omnis inter creationem divinam et nostram eadem prorsus est, ac differentia Dei et hominis, causæ nimirum absolutæ et causæ relativæ» (4). Omitto in præsentiarum præposterum

Ratio creationis
secundum
Cousinum

(1) Text. comm. 59.

(2) 2.^a *Contr. Gentes*, c. 19, Item.(3) Cfr. que in hanc rem dicta sunt in *Ontol.* n. 414. Vide de creatione Suarez (disp. 20, sect. 1.), Vazquez (In 1.^{am} p. disp. 172), Valentia et alios interpretes S. Thomæ (In 1.^{am} p. q. 45).(4) Ex versione P. Liberatore, *Cosmolog.*, n. 37. Verba autem ipsius Cousini hæc sunt. «L'homme ne tire point du néant l'action, qu'il n'a pas fait encore et qu'il va faire, il la tire de lui même. Voilà le type d'une création. La création divine est de la même nature. Dieu s'il est cause, il peut créer; et s'il est cause absolue, il ne peut pas ne pas créer: et en créant l'univers, il ne le tire pas du néant, il le tire

conceptum creationis datum ab Antonio Rosminio, de quo alibi opportunus agendum erit.

excluditur.

In Cousiniana vero notione non pauca continentur, quae præteriri sine gravi censura nequeunt. α) Primo enim hominibus etiam creationem tribuit, cum tamen actio ista solius Dei sit propria, ut jam superius notatum reliquimus. β) Deinde creationem prorsus cum educatione confundit, quemadmodum liquet ex eo, quod ipsemet affert ad rem declarandam, nostrarum volitionum exemplo. γ) Præterea pantheistice creationem explicat, dicens ideo nos creare, quia materiam ex ipsa nostri *esse* substantialitate educimus. δ) Denique ponit creationem necessariam. Quæ omnia totidem absurda sunt, partim refutata in antecessum, partim alibi refutanda.

SOLVUNTUR DIFFICULTATES.

64. **Objec. 1.º** Illud repugnare dicendum est, cujus nulla in mente efformari potest ræpræsentatio. Atqui creationis nullam efformare possumus ræpræsentationem. Ergo...

Resp. dist. Major. Cujus nulla in mente efformari potest ræpræsentatio per conceptum univocum et proprium, quem dicunt, ex propriis, *neg.*; per conceptum saltem analogicum et proprium ex communibus, *trans.*

Et **contradist. Minor., neg. conseq.** Non enim refert, quod nullam valeamus sensibilem creationis effingere animo imaginem, dummodo possimus rem aliquo pacto intelligere, saltem per ordinem ad alias actiones ac per negationem materie. Cæterum transmissi alterum membrum distinctionis in Majori, quia suppositis iis, quæ in *Logica* demonstravimus contra Rationalistas de mysteriis rationis captum superantibus, quamvis nullam prorsus rei alicujus etiam analogicam ideam habeamus, non sequitur eam repugnare. Mystera namque talia sunt, quæ donec Deus revelet, cognosci a nobis ullo modo nequeunt. Earum ergo veritatum, quas

de lui même, de cette puissance de causation et de création, dont nous autres faibles hommes, nous possédons une portion; et toute la différence entre la création divine et la nôtre est la différence générale de Dieu à l'homme: la différence de la cause absolue à une cause relative». *Introd. à l'hist. de la phil.* leçon. 5.

Deus non placuit nobis aperire, nullam habemus ideam vel analogam, sed totalem ignorantiam: et nihilominus illæ procul dubio dantur, et a Deo cognoscuntur, et a beatis spiritibus et a nobis ipsis cognoscuntur, cum post mortalem hanc vitam, uti speramus, *revelata facie gloriam Domini specularles, in eandem imaginem transformabimur a claritate in claritatem, tamquam a Domini spiritu* (1).

Instabis. Verum instat hic Petrus Larousse, vel quicumque scripserit articulum de creatione in suo damnato Dictionario, aliud esse quod capere mens nequeat, quomodo aliquid fieri ex nihilo possit, et aliud quod mens videat ex nihilo nihil fieri posse. Hoc autem postremum ratio nos docet. Perperam ergo, inquit, mutant statum questionis, quicumque ad tuendam creationem statuunt eam non recte impugnari ex eo, quod nulla a nobis efformari animo creationis ræpræsentatio queat (2).

Resp. Falso nobis imputari, quod statum questionis mutemus. Quando enim catholici Philosophi ac Theologi creationem probant, multi adversarii eam ex illo capite impugnant, quod nulla talis actionis idea concipi a nobis possit (3). Quibus jure merito respondent catholici, et quod falsum sit id, quod assertitur, et quod etiam si verum foret, non recte exinde respuenda esset creatio, cujus existentiam cum ratio invicte demonstrat, tum divina revelatio Patrumque constans traditio confirmat. Quis ergo questionem alio

(1) S. Paulus, 2 Cor. cap. 3, v. 18.

(2) «Cette doctrine, qui suppose évidemment, que que lque chose peut sortir de rien par un acte de la volonté d'un être tout-puissant, est en opposition avec l'axiome rationnel: Ex nihilo nihil fit. Les partisans de la définition théologique objectent, qu'à la vérité on ne comprend pas comment quelque chose pourrait sortir du rien, mais qu'une chose incompréhensible n'est pas une chose impossible. Ils essayent inutilement de changer le sens de la question. La raison ne dit pas qu'elle ne comprend pas comment quelque chose pourrait sortir de rien: elle dit qu'elle comprend que quelque chose ne peut sortir de rien, affirmation un peu différente de celle qu'on lui prête. *Grand Dictionnaire universel* ... par Pierre Larousse, ad vocem *Création*, pag. 460, col. 1.

(3) Ita argumentatur adversus creationem inter alios Herbertus Spencer in suo Opere, *Les premiers principes...* traduit par M. E. Cailles, première partie, chap. 1, n. 11, pag. 29, Paris 1885.

transfert? Undenam autem probat ipse Larousse, quod ratio intelligat, vel compertum habeat, ex nihilo nihil posse fieri? Atqui hoc est ante omnia probandum Materialistis cæterisque creationis osoribus, ut se extricent argumentis, quibus catholici scriptores et factum et necessitatem creationis evidenter demonstrant. Quod enim opponunt, creationis necessitatem nullam esse, si admittatur aut materia æterna aut pantheistica emanatio rerum ex divina substantia, solum potest probari iis, qui absurdissima quæque malunt promptissimi devorare, quam catholicam veritatem manifestis argumentis comprobata amplecti.

Objic. 2.º Doctrina theologica creationis in eo fundatur, quod cum Deus sit ens activum, immo et actus purus, deficiente S. Thoma, non potest non agere, ac proinde creare (1). Verum si Deus est essentialiter ens activum, debuit semper tale esse, quoniam immutabilis est ac perfectus. Hinc vero sequitur æternum esse mundum æternamque creationem. Ita fere ad verbum idem Larousse (2).

Hinc post pauca concludit idem scriptor dogma creationis componi cum divina libertate non posse, libertatem enim, ubi datur creandi necessitas, perire penitus, nec amplius nisi verbo tenus posse subsistere. Cujus difficultatis fingit ipse quasdam stultas solutiones, quasi datæ fuissent a catholicis Auctoribus, et sic triumphum canit gloriosus miles, apud imperitam videlicet sciorum multitudinem (3). Cætera omitto, quæ addit non minus absurda, ut Deo eripiat creationem mundi; iis enim simillima sunt, quibus Lemairius, ut superius vidimus, in eodem Laroussii *Dictionario* conabatur oppugnare existentiam causæ alicujus primæ, quæ mundum condidisset.

Resp. ad primum, *neg.* Major., nec asseri id potest, nisi aut turpissime ignorando id ipsum, quod impugnari debet, aut impudentissime mentiendo. Doctrina enim catholica, non solum Theologis, verum vulgo christiani populi nota, hæc est: Deum infinita virtute præditum esse, quæ cum ejus

(1) *«Ne peut pas s'empêcher d'agir, et par consequent de créer.»*

(2) Loc. cit. pag. 460, col. 2 vers fin.

(3) Ibid. col. 3.

essentia unum idemque est; omnem autem actionem ad extra, et nominatim creationem, liberrimam ita esse, ut potuerit absque ulla sui mutatione temperare a creando, placuisse autem sibi creare, ac porro creasse non ab æterno, sed in tempore. Hujus veritatis plena sunt opera SS. Patrum, plehi Theologorum libri, pleni nominatim tractatus apologetici et polemici, qui jam inde a sæculo et amplius frequentissimi scripti sunt a viris catholicis adversus impiorum philosophorum insana mendacia. Eamdemque demum nuper solemnī decreto docuit universum mundum sancta Synodus Vaticana hisce verbis: *Hic solus verus Deus bonitate sua et omnipotentī virtute, non ad augendam suam beatitudinem, nec ad acquirendam, sed manifestandam perfectionem suam per bona, quæ creaturis imperbitur, liberrimo consilio simul ab initio utramque de nibilo condidit creaturam, spiritualem et corpoream etc.* (1).

Quæ cum ita sint, ad alteram objectionem negatur positum: catholici enim nunquam docuerunt, quin potius perpetuo impugnarunt ab aliis assertam necessitatem agendi vel creandi in Deo. Quare necesse illis non fuit in componenda libertate divina cum dogmatæ creationis laborare. Solum laborant in concilianda generatim immutabilitate naturæ divinæ cum libertate, quæ duo attributa quamquam manifeste demonstrantur, non tamen evidenter comprehendendi humani imbecillitate ingenii potest, quomodo amice conserta sint in illa ineffabili simplicitate ac puritate divini esse: et ideo varii excogitati sunt a catholicis scriptoribus modi rem declarandi, quos in proprio loco expendemus, Deo volente. Discant ergo Materialistæ, discant omnes christianarum veritatum impugnatores illud ipsum, quod irridendum vel impugnandum susceperunt, ac tum denique excogitent, si possunt, apta argumenta; quidquid aliter fecerint, veteratorum ac sophistarum miserum opus erit.

Objic. 3.º Ad hoc ut creatio mundi admittatur, oportebit ponere ante ipsam nihil fuisse præter immensum vacuum vel inanitatem, nempe spatium: creatio ergo si daretur, deberet

(1) Concil. Vatican. *Constitut. de Fide Catholica*, cap. 1. Cf. ibid. Can. 5. *De Deo rerum omnium Creatore.*

etiam se extendere ad ipsum spatium. Atqui absurdum est spatium creari. Sane si supponamus spatium creatum esse, certe ante creationem spatium non fuit. Atqui absurdum est spatium aliquando non fuisse, siquidem impossibile est concipere spatium non existens. Ita Herbertus Spencer (1). Cætera vero, quæ non minus impie quam absurde dicif in hanc rem, quia nullius sunt roboris, omitto.

Resp. neg. suppositum Majoris, quod nempe ante mundi creationem extiterit ullum spatium reale: tota enim argumentatio adversarii innititur in absurda opinione circa spatium. Spatium nullum reale est præter realem corporum extensionem, realis autem extensio nulla est extra vel præter corpora realiter existentia. Immensum ergo illud inane vel spatium, quod Spencer comminiscitur, non est nisi purum nihil actuale vel spatium pure possibile: quod profecto non est difficilius concipere, quam concipere hominem, aut corpus aut quamlibet aliam rem possibilem. Quid enim, quæso, est spatium nisi capacitas quedam locandorum corporum? Sic cubiculum, in quo scribo, spatium quoddam est, itemque domus et quævis extensio, quæ corpus aliquod continere valet: quæ si realis sit, reale spatium; si possibilis, possibile dumtaxat præbebit spatium. Quare ultra

(1) Hæc ejus sunt verba: «L'insuffisance de théorie theiste de la création devient encore plus manifeste, quand on passe des objets matériels à ce qui les contient, quand, au lieu de la matière, on examine l'espace. N'exista-t-il rien qu'un vide incommensurable. Il faudrait encore l'expliquer. Une question s'élèverait: D'où vient ce vide? Pour qu'une théorie de la création fût complète, elle devrait répondre que l'espace a été fait de la même manière que la matière. Mais l'impossibilité de concevoir cette façon de créer l'espace est si manifeste que personne n'ose l'affirmer. En effet, si l'espace a été créé, il n'exista-t pas auparavant; or il n'y a pas d'effort d'esprit qui puisse faire imaginer la non-existence de l'espace. Une des vérités qui nous sont les plus familières, c'est que l'idée d'un espace nous enveloppant de toutes parts, ne peut pas un seul instant être bannie de la pensée. Non seulement nous sommes forcés de penser l'espace comme présente partout, mais nous sommes incapables d'en concevoir l'absence, soit dans le passé, soit dans l'avenir. Si la non-existence de l'espace est absolument inconcevable, il en résulte que la création de l'espace est inconcevable.»

(Spencer, *Les premiers principes*, loc. cit. pag. 29-30).

terminos mundanæ machinæ, nam mundi extensionem infinitam non esse superius probavimus, reapse datur vacuum ac proinde spatium possibile seu capacitas novorum corporum locandorum, ac mundus ipse in vacuo seu possibilis spatio fluitat. Verum de spatio plura inferius disputanda sunt.

Nec mihi objicias interea vacuum, in quo mundus constitutus est, concipi a nobis instar immotæ cujusdam extensionis, quæ destrui nullo modo possit, ac destructis etiam reliquis omnibus in ea locatis corporibus, superstes semper remaneat. Nam hæ non sunt nisi vanæ umbræ illusionesque imaginationis, res, quæ nihil sunt, quasi aliquid essent, fingentis. An non etiam tenebras instar atræ cujusdam fuliginis apprehendimus? et cætitatem ac generatim privationes instar formarum quarundam malignarum propriis subjectis insidentium? Itaque ubicumque realis extensio non est, non potest esse nisi spatium pure possibile; et si quid aliud ex lusu imaginationis a mente concipitur, ens rationis fingitur, cui nihil extra ipsam solidum, nihil reale respondet.

Objic. 4.º Ut creatio sit possibilis, admittenda necessario est causa quædam prima, quæ a se sit, nec ab alia priori creata fuerit, nec potuerit initium existendi habere. Atqui id mente capi non potest. Nam ens hujusmodi extitisset infinito tempore; infinitum autem repugnat. Ergo repugnat pariter ens a se ac proinde creatio. Ita iterum Herbertus Spencer (1).

Resp. conc. Major., dist. Minor. Mente capi non potest conceptu intuitivo, qui rem exprimat, prout est in se, *conc.*; nullo modo intelligi potest, etiam conceptu abstractivo et discursivo, *neg.* Existentia enim et realitas entis a se, sicut etiam creationis, evidenti et ineluctabili argumento demonstratur, quod frustra destrueret omni ope positivistæ, materialistæ, omnesque athei et impii homines connituntur.

Ad prob. Minoris *neg.* Majorem. Ens enim a se non existit tempore, sed æternitate simplicissima, quæ caret initio et fine omnique sucessionem.

Objic. 5.º In omni actione ipsum fieri rei præcedit ante factum esse. Nam dum fit, nondum est, sed tum denique est

(1) Loc. cit. pag. 30 collat. cum. pag. 27.

quando jam facta est. Ergo idem quoque dicendum erit de creatione, quæ est quædam actio. Atqui repugnat in creatione fieri præcedere ante factum esse. Nam fieri rei postulat subjectum, in quo recipiatur. Creatio autem est actio absque subjecto. Ergo creatio est actio quædam repugnans et contradictoria.

Resp. dist. antec. In omni actione successiva, quæque cum motu peragitur, *conc.*; in actione, quæ caret omni successione ac motu, *neg.*

Tum *neg.* primum conseq. Quemadmodum enim scribit S. Thomas, in his quæ fiunt sine motu, simul est fieri et factum esse, sive talis factio sit terminus motus, sicut illuminatio (nam simul aliquid illuminatur, et illuminatum est), sive non sit terminus motus, sicut simul formatur verbum in corde, et formatum est. Et in his, quod fit, est. Sed cum dicitur fieri, significatur ab alio esse, et prius non fuisse. Unde cum creatio sit sine motu, simul aliquid creatur, et creatum est (1).

Objc. 6.º Creatio est mutatio. Atqui mutatio necessario requirit subjectum. Ergo etiam creatio: quæ proinde cum supponatur esse actio carens omni materia vel subjecto, est aliquid in se repugnans.

Major porro probatur; quia per creationem id, quod possibile erat, transit a statu possibilitatis ad statum existentiam; secus enim remaneret in pristino statu.

Resp. dist. Major. Est realis mutatio, *neg.*; secundum rationem, *conc.*

Ad probationem. Majoris *neg.* creationem esse transitum a reali statu ad realem, qualis requiritur ad realem mutationem.

Instabis. Nisi in creatione supponatur subjectum reale, nihil erit, quod existentiam recipiat. Si autem nullum est subjectum recipiens existentiam, nihil re vera fit, aut creatur.—**Resp. dist.** Major.: id est nihil erit, quod e non existente fiat exitens, *neg.*; nihil erit quod novum esse formamve diversam ab ea, quam prius habuerat, assequatur, *conc.*; sed *nego* suppositum, quod nempe in prima actione, qualis est creatio, res esse, quod prius habuerat, in aliud commutat.

(1) S. Thom. 1 p. quæst. 45 art. 3 ad 3.um Cfr. 2.^a dist. 1, quæst. 1, art. 2 ad 3.um; de Potent., quæst. 3, art. 1, ad 11.um

Et *contradist.* Minor. *neg.* Conseq.

Objc. 7.º Creatio supponit rei possibilitatem. Omne autem possibile est per aliquam potentiam. Atqui potentia omnis vel est per ipsummet subjectum, vel certe in subjecto est. Ergo creatio necessario supponere debet subjectum (1).

Resp. dist. alteram partem Majoris: per potentiam realem ipsius rei, quæ possibilis denominatur, *neg.*; per puram potentiam logicam seu non repugnantiam rei, vel per potentiam activam causæ efficientis, quarum prima constituit rem intrinsece, altera extrinsece possibilem, *conc.*

Contradist. Minor.; potentia realis, *trans.*; pure logica seu non repugnantia rei, *neg.* Tum *neg.*, conseq.

Instabis. Sicut repugnat aliquid fieri in actu, quod prius erat possibile, per solam potentiam passivam sine activa; ita etiam e converso repugnat aliquid fieri per solam potentiam activam sine passiva. Atqui si repugnat aliquid fieri per solam activam potentiam absque passiva, omnis actio, atque adeo creatio, subjectum postulat, quod vel sit ipsa potentia passiva, vel sustentet illam. Ergo...

Resp. neg. Major. Nam actio, ut actio, essentialiter respicit agens, et ideo implicat sine activa virtute; actio vero ut actio, sumpta in tota sua latitudine, non dicit respectum ad passum neque ad passionem, sed solum ad effectum prout ab agente dependentem. «Et similiter potentia passiva dicit adæquatam habitudinem ad activam, quia non potest recipere aliquid, nisi ab aliquo illud recipiat; potentia vero activa non dicit adæquatam habitudinem ad passivam..., quia non est de ratione potentiæ activæ, ut possit agere in aliquo, sed ut possit agere aliquid; et ideo potest aliquid esse possibile simpliciter per solam potentiam activam, non vero per solam passivam. Præterea passiva est imperfecta et sola non simpliciter potens ad effectum, nisi perficiatur per activam; activa vero est ex genere suo perfecta. Et ideo ex se nullam involvit repugnantiam, ut aliqua potentia sit in suo ordine adeo perfecta, ut se sola et sine dependentia a passiva in sese virtutem contineat et effectum et actionem.» (2).

(1) Vide apud S. Thom., de Potent., quæst. 3, art. 1, argum. 2.

(2) Suarez, disp. 20 *Metaph.* sect. 1, n. 11.

Objc. 8.º Infinita distantia pertransiri nequit. Sed inter ens et nihilum est infinita quædam distantia. Ergo creatio, per quam hujusmodi pertransiretur distantia, repugnat.

Resp. dist. Major, Infinita distantia, quæ reale medium supponat inter extrema, successive pertranseundum, *trans*. Infinita distantia, quæ medium hujusmodi reale inter extrema non supponit, *neg.*

Et *contradist.* Minore, *neg.* conseq. *Entis et non entis simpliciter est aliquo modo et semper infinita distantia, non tamen eodem modo: sed quandoque quidem ex utraque parte infinita, sicut cum comparatur non esse ad esse divinum, quod infinitum est, ac si comparetur albedo infinita ad nigredinem infinitam. Quandoque autem est finita ex una parte tantum, sicut cum comparatur non esse simpliciter ad esse creatum, quod finitum est, ac si comparetur nigredo infinita ad albedinem finitam. In illud ergo esse, quod est infinitum non potest fieri transitus ex non esse; sed in illud esse, quod est finitum, talis transitus fieri potest, prout distantia non esse ad illud esse ex una parte terminatur. Quamvis non sit transitus proprie, sic enim est in motibus continuis, per quos transit pars post partem. Sic enim contingit nullo modo infinitum transire (1). Quare ista obiectio re vera procedit ex falsa imaginatione, ac si sit aliquod infinitum medium inter nihilum et ens, quod patet esse falsum. Procedit autem falsa hæc imaginatio ex eo, quod creatio significatur ut quædam mutatio inter duos terminos existens (2).*

Objd. 8.º Omne ens reale vel est substantia vel accidens. Atqui creatio nec est substantia nec accidens. Non substantia; quia si foret substantia, vel esset substantia increata vel creata. Non increata, quia creatio est libera ac temporanea, non æterna; substantia vero increata est ens necessarium et æternum. Neque etiam est creata substantia, quia tum indigeret alia creatione, et hæc ob eandem rationem alia diversa; et sic abundum esset in infinitum. Deinde creatio non potest esse accidens, quia si esset accidens,

(1) S. Thom., *De Potent.*, quest. 3, art. 1, ad 3.um

(2) S. Thom. 1 p. quest. 45, art. 2, ad 4.um Cfr. Molina, in 1.^a part.; quest. 45, art. 3; Valentia in eundem locum.

jam opus haberet subjecto, in quo sustentaretur, atque adeo desineret esse effectio rei ex nihilo (1).

Resp. difficultatem hanc varie solvi ab auctoribus pro varietate opinionum circa naturam creationis. S. Thomas creationem considerat active, vel prout se tenet ex parte Dei, et passive, seu prout se tenet ex parte rei create. Sub prima consideratione censet creationem esse ipsam Dei substantiam, atque adeo aliquid increatum: sub altera autem consideratione esse relationem quamdam, ac proinde creaturam, late sumpta hac voce, quatenus comprehendit sub sua significatione quidquid a Deo est, non vero stricte sumpta voce, prout significat aliquid subsistens, quia in hoc sensu creatio potius, quam creata, concreata dicenda est (2). Verum hæc accuratius disputanda sunt in sequenti articulo, ex quibus patebit quomodo solvenda sit proposita difficultas (3).

ARTICULUS III.

In quo consistat actio creativa.

65. Exclis erroribus circa realitatem et existentiam creationis, restat domestica, ut ita dicam, inter catholicos scriptores disputatio, eaque haud parva ardua, de natura actionis creativæ. Thomistæ cum S. Thoma, ut nuper inuebamus, creationem dupliciter considerant, active et passive. Et creationem active sumptam volunt esse in Deo, in quo est ipsa Dei essentia, prout importans relationem quamdam rationis ad rem creatam. *Creatio.....* inquit Aquinas, *si sumatur active, cum.... significet operationem divinam, que est essentia ejus cum relatione quadam; sic creatio est substantia divina* (4). Creatio vero passive sumpta est in ipsa re

(1) Cfr. S. Thom. 1 p. quest. 45, art. 3, arg. 1.º et 2.º; *de Potent.* quest. 3, arg. 2.º 3.º; 2.º dist. 1 quest. 1, art. 2, arg. 5.

(2) Vide S. Thom., *de Potent.*, quest. 3, art. 3 ad 2.um et 3.um; 1 p. quest. 45, art. 3 ad 1.um et 2.um; 2.º dist. 1, quest. 1, art. 2 ad 4.um et 5.um

(3) Plura require, si lubet, apud S. Thom. loc. citatis.

(4) S. Thom. 2.º dist. 1, quest. art. 1, ad 4.um Cfr. 1 p. quest. 45, art. 3 ad 1.um; *de Potent.* quest. 3, art. 3 ad 2.um